

KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN ALGILAR, AKTÖRLER VE SÜREÇ

ÇARESERKİRİNA PİRSGİRÊKA KURD: TÊGÎHAN, AKTOR Û PÊVAJO

PERCEPTIONS, ACTORS AND THE PROCESS IN THE SETTLEMENT OF THE KURDISH ISSUE

7-8 / 12 / 2012

City Hotel Ankara

Turan Güneş Bulvarı No: 19 Yıldız-Çankaya / Ankara

KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN ALGILAR, AKTÖRLER VE SÜREÇ

Kürt ve Türk kamuoyunda kopuş hissinin gittikçe belirginleşmeye başladığı ve Kürt meselesinin çözümünde siyasetin ciddi anlamda tıkanıklık yaşadığı bir dönemdeyiz. Konu ile ilgili olarak birçok toplantı, araştırma ve görüşmeler yapılmasına rağmen sorunların çözüme kavuşturulmasında mesafe alınamadığına şahit oluyoruz.

Böylesine kritik bir dönemde Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü ve Heinrich Böll Stiftung Derneği olarak Kürt meselesini farklı yönleriyle ele alan ve uluslararası deneyimlerden de yararlanacağımız bu toplantıyı düzenlemenin gerekli olduğunu düşündük. Bu konferansta Kürt ve Türk kamuoyundaki algı farkları ve kopuş hissi, çözüm sürecinde müdahil olan aktörlerin özellikle siyasetçilerin bu süreçteki rolleri ve sorumlulukları, çözümün koşulları, çatışmaların sonlandırılması, müzakere ve diyalog yöntemleri, medyanın çözümdeki rolü gibi konular üzerinde durulacaktır.

Yaşam ve Algılar

Kürt meselesinde ana taleplerin uluslararası standartlara uygun bir şekilde yerine getirilmemesinde Türk kamuoyunun hassasiyetlerinin göz önünde bulundurulduğu sıkça vurgulanıyor. Ancak Kürt kamuoyunun hassasiyetleri, bölgede yaşanan çatışma ortamının neden olduğu toplumsal enkazlar gerek medya gerek siyasetçiler tarafından görülmüyor ya da dile getirilmiyor. Bu panelde bölgede "gündelik" yaşanan sorunların doğrudan deneyimlere dayalı olarak aktarılmasına ve medyada yansımalarının güncel tartışmalara nasıl dahil edilebileceğine odaklanılacak.

Toplumsal Adalet ve Barışın Tesisi

Uzun süren savaş ve çatışma ortamlarının yarattığı toplumsal ve siyasal tahribatı ele almak üzere geliştirilen ve adaletin yeniden tesisine yönelik resmi ve hukuki süreçlerin yeterince güçlü bir toplumsal karşılık bulamadığı durumlardan hareketle, daha çok mağdur ve toplum temelli adalet ve barış mekanizmalarına ağırlık veren çalışmalar, geçiş dönemi adaleti ve bilhassa onarıcı adalet başlığı altında literatürde yer almaktadır. Adalet duygusunu yitirmiş insanların ve toplumların barış sürecinde aktif rol oynamalarını sağlamak ve demokratik kamusal alanlar yaratmak üzere geliştirilen, söz konusu topluma özgü mağduriyetlerin izini sürmeyi, özgün barış ve adalet mefhumlarını gün ışığına çıkarmayı amaçlayan bu tür çalışmalar Türkiye'de barışa giden yolu inşa etme sürecinde ihmal edilemeyecek derecede önemlidir. Mağduriyetlerin telafisine, hakikatlerin araştırılmasına ve adaletin sağlanmasına ilişkin farklı beklentiler, bizzat mağdur bireylere ve topluluklara söz hakkı verilmeden açığa çıkamayacak ve resmi kanallar arasında yürütülen müzakerelere katkı sağlayamayacaktır. Söz konusu kaygılar ışığında düzenlenen bu panelde, mağdurların deneyimlerini, barış sürecine katılmaya yönelik istek ve beklentilerini ve adaletin yeniden tesisine ilişkin görüşlerini inceleyen çalışmaların, toplantının temel çerçevesi içinde tartışılması planlanmaktadır.

Kürt Meselesi ve Çözüm Perspektifleri

Türkiye'nin politik, sosyal, kültürel ve toplumsal ihtiyaçlara cevap vermekten uzak olan Anayasası tartışılmaya devam ederken, "Anayasa Uzlaşma Komisyonu"nu oluşturan siyasi partilerin özellikle anayasa tartışmalarının merkezinde duran Kürt meselesine yaklaşımları yeni bir anayasa yapma sürecinin zorluklarına işaret ediyor. Yeni yurttaşlık tanımı, anadili, yerel yönetimler modeli tartışmaların odağını oluşturuyor. Kürt meselesinin çözümünde önemli bir rol oynayacak olan Anayasa değişikliklerinin yanı sıra devlet ve PKK arasındaki müzakerelere karşı siyasi partilerin tutumu da bir diğer önemli tıkanıklık nedeni. Bu süreçte siyasi partiler tabanları ile ters düşmemek, (Türk) kamuoyunun tepkisini çekmemek gibi sebeplerle bu konularda çekimser davranıyor. Bu durum ise Kürt Meselesinin diyaloga dayalı çözümünde siyasi partilerin bir tıkanıklık yaşamasına neden oluyor. Bu panelde söz konusu siyasi tıkanıklığın aşabilmesi için neler yapılabilir sorusuna cevap aranacak.

Çatışma Çözümleri ve Müzakere

Hükümet, Kürt meselesinin PKK'nın silah bırakmasıyla çözülebileceğini düşünüyor. PKK ise esasen şiddeti benimsemediğini, ama Kürt meselesinin kamuoyunun gündemine taşınmasında başka araçlarının da olmadığını belirtiyor. Bu oturumda, Kürt meselesinin çözümünde diyalog ve müzakerenin rolü, benzer diyalog süreçlerini yaşamış olan ülkelerin deneyimlerinden yararlanılarak tartışmaya açılacaktır.

Bu konferansta amacımız, yukarıda sözü edilen konuların derinlemesine tartışılabilmesini sağlamak ve Türkiye'de barışa yönelik atılacak adımlara katkı sunmaktır.

07 Aralık 2012, Cuma

09.30–09.45 Kayıt

09.45–10.00 Açılış Konuşmaları

Necdet İpekyüz, *Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü*

Ulrike Dufner, *Heinrich Böll Stiftung Derneği*

10.00–12.30 Birinci Panel: Yaşam ve Algılar

Türkiye’de Kürt Olmak, Özlem Öztürk, *Toplumsal Duyarlılık Derneği*

90’lardan Bugüne Bölgede Kürt Gençlerinin Deneyimleri, Rojin Canan Akın, *Yazar*

Bölgede Çatışma ve Kadın, Zozan Özgökçe, *VAKAD*

Moderatör: Nurcan Baysal, *DİSA*

12.30–14.00 Ara

14.00–17.00 İkinci Panel: Toplumsal Adalet ve Barışın Tesisi

Adaletle Çağrı: Siyasal Arkadaşlık, Nesrin Uçarlar, *Araştırmacı*

Geçiş Dönemi Adaletinde Hatırlamanın Önemi: Hafıza Merkezi,

Özgür Sevgi Göral, *Hakikat, Adalet ve Hafıza Merkezi*

Değişen Algılar ve Sivil Toplumun Rolü,

Ayşe Betül Çelik, *Sabancı Üniversitesi*

Moderatör: Yılmaz Ensaroğlu, *SETA Vakfı*

08 Aralık 2012, Cumartesi

10.00–12.30 Üçüncü Panel: Kürt Meselesi ve Çözüm Perspektifleri

AK Parti, Orhan Atalay, *Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Üyesi*

BDP, Sırrı Süreyya Önder, *Anayasa Komisyon Üyesi*

CHP, Atilla Kart, *Anayasa Komisyon Üyesi*

Moderatör: Cengiz Çandar, *Gazeteci*

12.30–14.00 Ara

14.00–17.00 Dördüncü Panel: Çatışma Çözümleri ve Müzakere

Demokratik Müzakere Yöntemleri, Didem Akyel Collinsworth, *Uluslararası Kriz Grubu*

Temas Grubu ve Diyalog, Şahismail Bedirhanoğlu, *GÜNSİAD*

İrlanda Örneği, Angela Mickley, *Potsdam Üniversitesi*

Moderator: Mithat Sancar, *Ankara Üniversitesi*

ÇARESERKİRINA PIRSGİRÊKA KURD: TÊGÎHAN, AKTOR Û PÊVAJO

Em di heyameka welê de ne ku ji bo çareserkirina pirsgerêka kurd siyaseta xetimiye û hesta jihevbinê di nav tirk û kurdan de hingî diçe aşkere dibe. Digel ku derheqê meseleye de gelek civîn, lêkolîn û hevdiştinên kirin, em dibînin ku ji bo çareserkirina pirsgerêkê pêşketineke berbiçav çênebûye.

Di vê heyama xeter de, em, Enstîtûya Diyarbekirê bo Lêkolînên Sîyasî û Civakî û Komeleya Heinrich Böll Stiftungê, hizirê dikin ku civînekê çêbikin da ku li aliyên cihêreng ên pirsgerêka kurd binêrin û guftûgo bikin û ji tecrûbeyên neteweyên cuda sudê wergerin. Mijarên sereke ku wê di vê konferansê de bînin guftûgokirin ev in: têgihîştinê cuda û hesta jihev cudabûnê, erk û mesûliyetên kesên, sê behrê jî yê sîyaseta medaran ku ew aktorên pêvajoya çareseriyê ne, şertên çareserkirinê, dawîanîna şer û pevçûnan, rê û rêbazên danûstandin û mûzakereyê û rol û peywira medyayê bo çareserkirina pirsgerêkê.

Jiyan û Têgihan

Hesasiyetên civaka tirk gelek caran wekî sedema nenaskirina mafên kurdan ên di standartên navneteweyî de tên diyarkirin. Lê belê hesasiyetên civaka kurdan, malvêranbûna civakî piştî şerê li herêmê, ne ji aliyê medyayê ve û ne jî ji aliyê sîyaseta medaran ve tên diştin û gotin. Di vê panelê de em dê bala xwe bidin ka kêşeyên "rojane" dê çawa bi tecrûbeyan bînin gotin û mijarên ku di medyayê de cih nagirin ka dê çawa di gengeşiyên rojane de cihê xwe bigirin.

Edaleta civakî û pêkanîna aşitiyê

Ji ber ku prosedûrên fermî û hiqûqî ji bo danîna edaletê di nav civakê de têra xwe deng venadin, xebatên li ser mekanîzmayên bo aşitiyê û edaletê ku bal û giringiyê didin mexdûran û civakê, pêş ketine. Ev xebatên ku li ser xerabûnên civakî û siyasî ku şer û pevçûnên dûr û dirêj bûne sebeb disekinin, wekî edaletê di demên derbasbûnê de û bi taybetî jî wekî edaletê başker di lîteraturê de cih digirin. Ev xebat ji bo ku kes û civakên ku hesta edaletê bîra kirine di nav pêvajoya aşitiyê de roleke aktîf bigirin ser milê xwe û qadên demokratik û gelemperî ava bibin, hatine kirin. Ji ber ku ew li ser şopên mexdûrbûnên berbehs diçin û hewl didin têgehên xweser bo edalet û aşitiyê di nav civakê de belav bibin, xebatên bi vî rengî ji bo ku li Tirkîyeyê rîya aşitiyê bê avakirin gelek girîng in û teqez divê bînin kirin. Heta ku kes û civakên ku mexdûr bûne nebin xwedî mafên axaftinê û rasterast qise nekin, ne gengaz e ku em mexdûrbûna wan telafî bikin, li rastiyê bigerin, daxwazên wan ên ji bo bicihanîna edaletê fêm bikin, û ne jî em dikarin riyên mûzakereyên di navbera têkiliyên fermî de xweş bikin. Ev panela ku dê bi van xwezîyên berbehs bê çêkirin, dê cih bide tecrûbeyên mexdûran, daxwaz û hêviyên wan ji bo beşdarbûna pêvajoya aşitiyê û fikr û ramanên wan ên ji bo bicihanîna edaletê.

Pirsgerêka kurd û perspektîfên çareserkirinê

Di vê dema ku gengeşî li ser Destûra Bingehîn tê kirin ku a heyî kêrî pêdiviyên siyasî, civakî û çandî yê Tirkîyeyê nayê, xuya ye pirsgerêka kurd meseleya sereke ye ku nîqaşan diyar dike. Li ser pirsgerêka kurd, nêrîn û nîqaşên partiyên siyasî yê di "Lijneya Lihevhatinê bo Destûra

Bingehîn” de cih digirin, nîşan didin ka pêvajoya amadekirina destûreke nû çiqas zehmet e. Tarîfeke nû ya welatîyê, meseleya zimanê zikmakî, modelên birêvebirina herêman bingeha nîqaşan pêk tînin. Ji bilî xebatên çêkirina Destûra Bingehîn helbestên partiyên bo mûzakereyên bi PKK’yê re, sedemeke din e ku rê xetimandiyê. Di vê pêvajoyê de, partiyên siyasî da ku bi hilbijêrên xwe (yên tirk) re li hev nekevin li ser mijarê dudil in. Ev yek jî rê li ber partiyên siyasî digire ku gav biavêjin da ku pirsgerika kurd bi riya diyalog û mûzakereyê bê çareserkerin. Di vê panelê de, em dê li ser bersiva vê pirsê bisekinin: gelo em dikarin çî bikin da ku ev riya siyasî ku xetimiye vebe?

Çareserkirina şer û pevçûnan û mûzakere

Hikûmet hizir dike ku heke PKK çekan berde, pirsgerîka kurd dê çareser bibe. PKK jî diyar dike ku ew jî riyên tûndiyê naxwazin, lê ji bo ku pirsgerîka kurd bikeve rojeva raya giştî, tu rê û rêbazên wan ên din tûne ne. Di vê rûniştinê de, em dê ji tecrûbeyên wan dewletên ku pêvajoyên mûzakereyê borandî sûdê wergirin û ji bo çareserkirina pirsgerika kurd rola diyalog û mûzakereyan guftûgo bikin.

Armanca me ya ji vê konferansê ev e ku mijarên li jorê hûr û kûr bêne gengeşkerin û ev yek alîkarî bike ku li Tirkiyeyê ji bo aşitiyê gavên avêtin.

07.12.2012, În

- 09.30–09.45 Qeyd
- 09.45–10.00 Axiftinên destpêkê
Necdet İpekyüz, *Enstitûya Diyarbekirê bo Lêkolînên Sîyasî û Civakî*
Ulrike Dufner, *Komeleya Heinirch Böll Stiftungê*
- 10.00–12.30 Panêla yekemîn: Jiyana û Têgihan
Kurdûn li Tirkiyeyê, Özlem Özdemir, *Komeleya Hestyariya Civakî*
Serpêhatiyên ciwanên kurd li heremê, ji 90'an heta îro, Rojin Canan Akın, *Nivîskar*
Şer û pevçûnên li heremê û jin, Zozan Özgökçe, *VAKAD*
Birêveber: Nurcan Baysal, *DİSA*
- 12.30–14.00 Navber
- 14.00–17.00 Panêla duyemîn: Edaleta civakî û pêkanîna aşitiyê
Banga ji bo edaletê: Hevaltiya polîtîk, Nesrin Uçarlar, *Lêkolîner*
Giringiya bibîranînê di edaletê demên derbasbûnê de: Navenda Bîrê
Özgür Sevgi Göral, *Navenda Heqîqet, Edalet û Bîrê*
Têgihanên Diguherin û Rola Saziyên Sîvîl
Ayşe Betül Çelik, *Zanîngeha Sabancıyê*
Birêveber: Yılmaz Ensaroğlu, *Weqfa SETA'yê*

08.12.2012, Şemî

- 10.00–12.30 Panela sêyemîn : Pirsgerêka kurd û perspektîfên çareserkerinê
AK Partî, Orhan Atalay, *Endamê Lijneya Neteweyî bo Perwerdehî, Ciwan û Sporê*
BDP, Sırrı Süreyya Önder, *Endamê Lijneya Amadekirina Destûra Bingehîn*
CHP, Atilla Kart, *Endamê Lijneya Amadekirina Destûra Bingehîn*
Birêveber: Cengiz Çandar, *Rojnamevan*
- 12.30–14.00 Navber
- 14.00–17.00 Panêla çaremîn: Çareserkerina şer û pevçûnan û mûzakere
Rê û rêbazên mûzakereyên demokratîk,
Didem Akyel Collinsworth, *Koma Hewarê ya Nêvneteweyî*
Koma Navbeynkarên û Diyalog, Şahismail Bedirhanoğlu, *GÜNSİAD*
Mînaka Îrlandayê, Angela Mickley, *Zanîngeha Potsdamê*
Birêveber: Mithat Sancar, *Zanîngeha Enqereyê*

PERCEPTIONS, ACTORS AND THE PROCESS IN THE SETTLEMENT OF THE KURDISH ISSUE

We are going through a period in which the feeling of detachment in the Kurdish and Turkish public opinions has become more evident and politics suffer a serious bottleneck in the solution of the Kurdish issue. Despite the numerous meetings, studies and discussions on the subject, no distance has been covered when it comes to finding solutions for the problems.

We, as Diyarbakir Institute for Political and Social Research and Heinrich Boell Stiftung Foundation, thought it is necessary to organize such a meeting, in such a critically important period, to cover the Kurdish issue in its different aspects and to benefit from international experiences. Differences of perception and the feeling of detachment in the Kurdish and Turkish public opinions, roles and responsibilities of the actors, especially the politicians involved in the settlement process, conditions of settlement, termination of the conflicts, methods for negotiation and dialogue and, the role of the media in the settlement process are among the subjects to be elaborated on in the conference.

Life and Perceptions

The sensitivities of the Turkish community are often given as an excuse by politicians for not fulfilling the main demands in the Kurdish issue in line with international standards. The sensitivities of the Kurdish community on the other hand, as well as the social wreckages caused by the ongoing conflict in the region are either ignored or not by the politicians. This panel will focus on the "everyday life" problems based on direct experiences of people living in the region and try to find a way to include the issues which are excluded by the media in daily discussions

Societal Justice and Reconstruction of Peace

In the literature, research on community based justice and peace mechanisms, that deals with the social and political destructions as a result of long lasting war and conflict where legal and official processes to reestablish justice do not find strong social response, is considered under the topics of transitional justice and restorative justice. Such efforts have an unignorable importance in defining the active role to be played by the people and societies who have deep feelings of injustice in Turkey in the process of building the road to peace, establishing democratic public spheres, tracking the unjust treatments towards the community in question and unveiling the original concepts of peace and justice. Without giving the right to speak to the oppressed individuals and communities, it would not be possible to uncover their different expectations related to the compensation of the unjust treatments, inquiries on realities and establishment of peace. It would also not be possible for such expectations to contribute to the official negotiations carried out between official channels. The panel which is being organized in light of these concerns plans to generate discussions on the studies that focus on the experiences of the oppressed, their wishes and expectations towards participating in the peace process and their opinions on the reestablishment of peace.

Kurdish Issue and Perspectives for Solution

As discussions continue on the Constitution of Turkey, which is far from catering for the political, social, cultural and community needs of the country, the approaches of the political parties within the "Constitutional Reconciliation Committee" towards the Kurdish issue, an issue which stands right in the heart of the constitution discussions, point out the difficulties of the constitution making process. The new citizenship definition, mother tongue issue and the models for local governments constitute the focal point of the discussions. The constitutional amendments are to play an important role for the solution of the Kurdish issue. However, there is an important bottleneck, which is the attitude of the political parties against the negotiations between the state and PKK. Political parties remain as abstainers in this process in order not to contradict with their organizations and to draw reactions from the (Turkish) community. This is the reason why the political parties are blocked in the way to finding a solution for the Kurdish Issue based on dialogue. The panel will also seek an answer to the question of what can be done to overcome this political blockage.

Conflict Resolution and Negotiation

The Government believes that the Kurdish issue can only be resolved if PKK lays down its arms. PKK, on the other hand, states that violence is not indeed approved by them either however they have no other instruments to bring the Kurdish issue to the agenda of the public opinion. This panel will elaborate on the role of dialogue and negotiation in the settlement of the Kurdish issue as well as the experiences of other countries that have established similar dialogue processes.

Our purpose in this conference is to enable comprehensive discussions on the above-mentioned issues and to contribute to the steps to be taken in Turkey towards peace.

07 December 2012, Friday

- 09.30–09.45 Registration
- 09.45–10.00 Inaugural Adress by
Necdet İpekyüz, *Diyarbakır Institute for Political and Social Research*
Ulrike Dufner, *Heinrich Boell Foundation*
- 10.00–12.30 Panel I: Life and Perceptions
Being Kurdish in Turkey, Özlem Özdemir, *The Social Sensitivity Association*
Experiences of Kurdish Youth from 1990s to Present, Rojin Canan Akın, *Author*
Conflict and Women in the Region, Zozan Özgökçe, *Van Woman Foundation*
Moderator: Nurcan Baysal, *DISA*
- 12.30–14.00 Break
- 14.00–17.00 Panel II: Societal Justice and Reconstruction of Peace
Call for Justice: Political Friendship, Nesrin Uçarlar, *Researcher*
Importance of Remembering during Transitional Justice: The Center for Turth,
Justice, Memory, Özgür Sevgi Göral, *The Center for Turth, Justice, Memory*
Changing Perceptions and the Role of the Civil Society,
Ayşe Betül Çelik, *Sabancı University*
Moderator: Yılmaz Ensaroğlu, *SETA Foundation*

08 December 2012, Saturday

- 10.00–12.30 Panel III: Kurdish Issue and Perspectives for Solution
AKP, Orhan Atalay, *Chairman of the National Education, Culture,
Youth and Sports Committee*
BDP, Sırrı Süreyya Önder, *Member of the Constitutional Reconciliation Committee*
CHP, Atilla Kart, *Member of the Constitutional Reconciliation Committee*
Moderator: Cengiz Çandar, *Journalist*
- 12.30–14.00 Break
- 14.00–17.00 Panel IV: Conflict Resolution and Negotiation
Democratic Negotiation Methods, Didem Akyel Collinsworth, *International Crisis Group*
Dialogue Group and Dialogue, Şahismail Bedirhanoğlu, *GUNSIAD*
Case of Northern Ireland, Angela Mickley, *Potsdam University*
Moderator: Mithat Sancar, *Ankara University*